

Насиље у породици

Насиље у породици је понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице.

Породично насиље се, најшире гледано, може испољити као:

Физичко насиље: ударање рукама, ногама или неким предметом, напад оружјем (хладним или ватреним), дављење, бацање, тресење, тровање, наношење опекотина или намерно наношење физичког бола или телесних повреда на било који други начин, али и намерно излагање опасности.

Сексуално насиље: присиљавање на сексуални однос (силовање), као и било какав сексуални однос (укључујући и навођење на њега) с дететом или пунолетном немоћном особом (особом која није у стању да схвати шта јој се дешава или да се брани) или искоришћавање малолетника у сексуалне сврхе (подвођење, снимање порнографског материјала, навођење на присуствовање полном чину...). Овде се може сврстати и само ступање у ванбрачну заједницу са малолетником, као и присиљавање на ванбрачну заједницу од стране родитеља (усвојитеља, старатеља...), што је посебно кривично дело, а ако се тиме неко окористи, може се сврстати и у економско насиље.

Психичко насиље: претње, застрашивање, навођење на самоубиство, вређање, омаловажавање, оптуживање без разлога, исмевање, ограничавање кретања (на пример, забрана изласка из куће), забрана комуникације с другим особама, уцењивање, односно, како кажу наши закони, „свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање“.

Економско насиље: насилно одузимање новца и вредних ствари, контролисање зараде и примања, трошење новца искључиво за задовољење сопствених потреба, неиспуњавање обавезе издржавања необезбеђених чланова породице, забрана члану породице да располаже сопственим, односно заједничким приходима, забрана члану породице да се запосли и оствари сопствене приходе, одузимање средстава рада, наметање обавезе сталног подношења детаљних извештаја о трошењу новца.

И сам покушај да се нешто од овога учини представља насиље.

Каква је заштита предвиђена законом?

Насиље у породици је прописано Породичним законом, али је и кривично дело. Свако има право на заштиту од насиља у породици, у складу са законом.

Свако физичко, сексуално и психичко насиље представља кривично дело (кажњиво затвором, у најтежим случајевима у трајању и до 40 година, или новчаном казном). И неки облици економског насиља представљају кривична дела (насилно одузимање новца, ствари или средстава за рад, недавање издржавања, као и све наведено за шта суд

процени да угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство, односно да представља „дрско, безобзирно и злонамерно понашање“). Осим казне, у свим тим случајевима могу се одредити мере заштите (забрана приближавања насилника жртви и томе слично).

За облике економског насиља који се не могу подвести под законску дефиницију насиља у породици (на пример, када брачни партнер троши новац искључиво на задовољење сопствених потреба) могу се покренути неки други судски поступци којима ће бити заштићена права жртве.

Лакши облици насиља у породици, као што су свађа, вика, па и физички напад без телесних повреда, могу бити окарактерисани као прекршај (нарушавање јавног реда и мира). У том случају казне су блаже (затворска казна до 60 дана и новчане казне), али се у прекршајном поступку жртва може најбрже и најефикасније заштитити, тако рећи одмах.

Породично насиље према малолетницима

Деца као најрањивија популација често бивају жртве насилника, како у друштву тако и у средини која треба да им пружа осећај стопостотне сигурности и безбедности, а то је њихова породица. Посебно забрињава чињница да је све више деце која су претрпела неки вид насиља управо у кругу своје породице.

Злостављање деце је последица иначе присутног насиља у породици које спада у најтеже облике трауматског искуства из детињства са трајним последицама по целокупан, посебно емоционални, развој детета. Истраживања су показала да између 40% и 60% мушкараца и жена који злостављају одрасле такође злостављају и своју децу.

Форме злостављања деце могу бити: физичко, емоционално, сексуално и комбиновано. Насиље над децом може се манифестовати на више начина. Физичко злостављање је физичка агресија одрасле особе над дететом. Укључује ударање, паљење, дављење или дрмусање детета, при чему се често злостављање оправдава као васпитно-дисциплинска мера. Запостављање подразумева да одговорна одрасла особа не води одговарајућу бригу о детету и о његовим потребама како на физичком плану (обезбеђење хране, одеће и хигијене), тако и на емотивном (одсуство љубави) и едукационом плану (спречавање детета да иде у школу). Сексуално злостављање детета јесте било који сексуални чин између одрасле особе и детета, укључујући и излагање детињег наог тела под присилом у присуству одрасле особе.

Насиље према малолетницима јесте и грубо занемаривање или злоупотреба родитељских дужности, које обухвата већ описане облике злостављања, али и неке друге поступке родитеља према детету (ако присиљава дете на претеран рад, или рад и било коју комерцијалну активност који не одговарају узрасту малолетника или могу бити штетни за његов развој, морал, здравље или образовање, наводе га на просјачење, кривична дела, неку другу законом забрањену активност или на одавање лошим

склоностима). Готово сви облици занемаривања и злоупотребе родитељских права сматрају се кривичним делом.

Уз све мере заштите које важе за одрасле жртве, Центар за социјални рад може детету које трпи насиље поставити привременог старатеља (који ће привремено, уместо родитеља, одлучивати о судбини детета), или дете привремено издвојити из породице, кад год процени да је то неопходно ради заштите његових права. Дакле, да би то учинио, Центар не мора да чека одлуку суда. Насилни родитељ може бити трајно лишен родитељских права.

Пријава насиља

Свако може и треба да пријави насиље у породици, не само жртва или чланови породице. Пријава се може упутити Полицији, Центру за социјални рад или Јавном тужилаштву, без обзира на облик насиља о којем је реч. Сви ови органи дужни су да обавесте једни друге о пријави.

Ако се плашите да одете у Полицију, Тужилаштво или Центар за социјални рад, или вас насилник у томе спречава, можете да кажете свом лекару, наставнику, поштару или било ком државном службенику са којим сте у контакту у оквиру његове службене дужности - да сте жртва насиља, а он је дужан да то пријави одговарајућем органу (ако то не учини, прети му затворска казна).

Важно је знати да је довољна само сумња да насиље постоји; нећете трпети никакве законске последице ако се испостави да насиља које сте пријавили, у ствари, није било, осим уколико се открије да сте свесно и намерно лагали. То је кривично дело лажног пријављивања, кажњиво затвором до три године.

Коме је најбоље упутити пријаву?

У хитним случајевима, поготово када је реч о физичком и сексуалном насиљу, најбоље је да се обратите полицији, зато што она ради 24 сата, а обавезна је да одмах дође на лице места ако добије пријаву о насиљу које још траје или се управо завршило, као и уколико је жртва дете. Ако полиција не дође, треба да се обратите тужилаштву (тужилац, између осталог, може и да нареди полицији да ипак изађе на терен). Против полицијског службеника који се оглушио о вашу пријаву можете да поднесете притужбу.

Уколико је реч о психичком или економском насиљу, најбоље је да се обратите Центру за социјални рад, јер за те облике насиља полиција често није довољно стручна да утврди шта јесте насиље, а шта није.

Ваша пријава требало би свакако да заврши у јавном тужилаштву, али можете и директно да се обратите њима. У случају сексуалног насиља према брачном или ванбрачном партнеру, тужилац не може гонити насилника без сагласности жртве.

Наравно, ма којем органу да пријавите насиље, ако он не реагује, обратите се неком другом од овде наведених. Исто тако, уколико вам је тако лакше или државни органи не реагују, можете се обратити некој од сигурних кућа или невладиних организација које се боре против насиља у породици.

Како се пријављује насиље?

Пријаву можете упутити усмено, било тако што ћете лично отићи у полицију, Центар за социјални рад или Тужилаштво, као и у писаној форми (при чему можете да је поднесете лично или пошаљеш поштом или мејлом), или тако што ћете их позвати телефоном. Телефонска и писана пријава могу да буду анонимне, али се такве пријаве подробно проверавају пре него што се на њих реагује. Државни органи најбрже ће реаговати ако им пријавите насиље под пуним именом и презименом и кажете им све што знаш о томе.

Уколико пријаву подносите усмено, припремите се да одговарате на питања која ће вам поставити.

Треба нагласити да је један од најбољих начина да се лице које насиље пријављује заштити од одмазде насилника или особа блиских насилнику - **анонимност**. Уколико се пријављивање врши путем телефона позивањем полиције, онај ко пријављује има право да на питање полицијског службеника изјави да не жели да да своје личне податке, јер жели да остане анониман.

У случају да се пријава доставља писменим путем, а подносилац жели да остане анониман, најједноставније је да се пријава поднесе надлежном јавном тужилаштву без икаквог потписа или остављања контакта.

Ко има обавезу да пријави насиље?

Сви државни органи, органи локалне власти, јавна предузећа и установе дужни су да пријаве свако кривично дело које се гони по службеној дужности, без обзира на то како су за њега сазнали. У супротном, службена и одговорна лица у њима могу бити кажњена затвором.

У случају породичног насиља, ова обавеза пријављивања важи за свако физичко или сексуално насиље (осим лаке телесне повреде), поготово оно чије су жртве малолетници или труднице.

Ако се деси убиство детета, трудне жене или када неко убије члана своје породице којег је претходно злостављао, баш свако ко сазна за тај злочин има обавезу да га пријави, иначе му прети затворска казна до три године.

Ефикасност службеника у пријављивању насиља огледа се њиховој могућности да у одређеном понашању пре свега препознају насилно понашање. Перманентном

едукацијом, која у нашој земљи траје већ десетак година уназад и коју су прошли многи полицијски службеници, радници центра за социјални рад, јавни тужиоци, постигнут је одређен степен ефикасности. У циљу ефикасности у свим основним и вишим јавним тужилаштвима у Србији постоје одређени заменици јавног тужиоца који се посебно баве случајевима насиља у породици. Такође, и у полицијским станицама постоје полицијски службеници задужени за бављење овим питањима. Тиме је жртвама насиља у породици дат приоритет у односу на друге оштећене у кривичноправној области.

Изузетак од обавезе пријављивања

Апсурдно је, али све овде поменуте обавезе пријављивања не важе за остале чланове породице — они неће бити кажњени ако не пријаве насиље једног члана породице према другом, чак и ако су сами државни службеници, на пример. Исто тако, уколико је лекар коме је поверено малтретирање истовремено и лекар насилне особе, он не мора да пријави насиље.

Последице породичног насиља

Насиље у породици има три основне фазе: подизање тензије, акутно злостављање и поново успостављање везе. Током „прве фазе“ насилник акумулира бес који може бити узрокован осећањем незадовољства због његовог виђења ситуације у кући, незапослености, конзумирањем алкохола и других сличних околности. У фази акутног злостављања, бес насилника кулминира кроз отворено малтретирање, физичке насртаје, премлаћивање, уништавање ствари по кући. У последњој фази циклуса, током поновног успостављања везе насилник по сваку цену настоји да придобије жртву путем емоционалне манипулације, често убеђујући да је она у великој мери крива за насиље које се догодило.

Насилници могу да буду сви. Обично се описују као брутални људи, лишени емоција. Ситуација је у већини случајева сасвим другачија. Насилници често не изгледају ни поремећено, ни насилно. То су људи који најчешће за своје жртве бирају само слабије од себе, где жртва обично нема никакву могућност отпора. Насилник је, често, „симпатична“ особа, веома прихваћена у друштву, духовита и весела. На одређени начин, ови људи живе двоструки живот. Једно лице показују унутар своје породице, а друго пријатељима и познаницима.

Насиље у породици оставља бројне последице, како код оних који су му непосредно изложени тако и оних који су посматрачи, на психичко и физичко здравље. Већином смо свесни физичких повреда како оних лако излечивих тако и оних које могу имати дугорочне последице. Међутим, психичке последице могу бити теже и дуготрајније од физичких повреда. Најчешће психичке последице код жртве су: напетост, немир, осећај страха (за себе, свој живот, живот драгих особа), осећај стида, осећај кривице, губитак самопоуздања, недостатак толеранције и стрпљења, проблем са концентрацијом, депресија, суицидне мисли.

Насиље у породици оставља најјаче негативне последице на развој детета. Последице су трајне и много веће него што претпостављамо. Како показују истраживања више од половине деце школског узраста из породица у којима је на делу насиље јако су анксиозна, тешко уче и тешко успостављају односе с људима. Ако се не лече на одговарајући начин, могу да постану делинквентна и зависна од наркотика.

Деца различито реагују на породично насиље. Она најмлађа, предшколског узраста, обично и не схватају о чему се ради. Верују да се „дешава нешто лоше“, забринута су, анксиозна и осећају кривицу, али будући да нису у стању да речима изразе то што осећају и да се „побуне“, своје емоције изражавају понашањем. Најчешће постају мирна и ћутљива, повлаче се у себе, слабије једу и спавају. Дешава се да их чак заболи и глава.

Ова деца су слабије стимулирана на интелектуални развој, имају сиромашнији речник, мање развијене интелектуалне вештине у предшколском узрасту, а касније у школи су често лоши ђаци. Такође, њихова пажња је слабија него код деце из породица у којима нема насиља. Често сисају прст, имају ноћне страхове, грицкају нокте ...

За разлику од њих, деца школског узраста су у стању да своја осећања опишу речима, а код њих се, осим анксиозности и поремећаја навика, уочава и губитак интересовања за школске активности, снижена самопроцена личности и слабије интересовање за дружење са вршњацима. Често имају потребу да се претерано бране. Типично је и да постану немирна, свадљива, да се лако потуку у школи или у крају, такође и са браћом и сестрама код куће. Неретко пажњу на себе скрећу ударањем или гађањем вршњака.

У периоду адолесценције код њих је знатно већи ризик од неуспеха у школи, делинквенција и болести зависности. Тако је између једне петине и једне трећине младих који су повезани с болестима зависности било изложено породичном насиљу, вербалном, емоционалном или физичком. Касније, када заснују породицу, често и сами постају насилни.

Насиље у породици различито се одражава на понашање дечака и девојчица. Тако су девојчице склоније неуротичном реаговању у кризним ситуацијама, док су дечаци склонији конфликтима. Ипак, и једни и други су депресивни, анксиозни, хиперсензитивни, беспомоћни и уплашени.

фебруар 2018.

Педагошко-психолошка служба